

Актуальні питання навчання

УДК 35.071.1

О.М. Шмаков

Національна академія Національної гвардії України, Харків

НЕОБХІДНІСТЬ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ОФІЦЕРСЬКОГО СКЛАДУ ІЗ ЗАСВОЄННЯ ПРОГРАМ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧНОГО РІВНЯ

Про затребуваність військової служби, місце магістратури в усталенні офіцера, стиль роботи офіцера-слухача вищого військового навчального закладу, підготовку наукових керівників дисертаційних робіт, морально-психологічне забезпечення діяльності офіцерського складу.

Ключові слова: військова служба, слухач, гідність, благородство, інтелектуальна напруга, словниковий запас, рівень навчання, науковий рівень, науковий керівник.

Вселенский опыт говорит, что погибают царства не от того, что тяжек быт или страшны мытарства. А погибают от того и тем страшней, чем дольше, идеи царства своего не уважают больше.

Б. Окуджава

Вступ

Останнім часом у відношенні офіцерів-слухачів вищих військових навчальних закладах до освоєння навчальних дисциплін намітилися: пасивність у самостійному вивченні матеріалу; небажання звертатися до фундаментальних джерел; зменшення зацікавленості в освоєнні всього комплексу питань навчальної дисципліни в їх взаємозв'язку; відсутність системних уявлень. Головне бажання – отримати диплом, не сильно напружуючись в роботі, проте оцінки бажано мати високі. А потім думати, як після випуску отримати пристойну посаду.

До факторів, що спричиняють таке становище, можна віднести:

вузкий профіль базової підготовки офіцерів (за програмою бакалавра), який не забезпечує формування широкого кругозору і прагнення до поповнення свого наукового багажу у подальшому;

усталена практика командирів військових частин позбавлятися від офіцерів, які зарекомендували себе як безініціативні, ненадійні та такі, що не справляються зі службовими обов'язками, шляхом направлення для подальшого навчання;

в системі роботи кадрових органів практикується оформлення кандидатів на навчання будь-яких офіцерів за відсутності гідних;

після випуску офіцерів-магістрів деяких вищих військових навчальних закладів допускаються призначення випускників на рівнозначні або навіть

нижчі посади, ніж посади, які вони обіймали до вступу, що знижує їхній моральний стан.

Не зважаючи на зазначене слід пред'явити претензії до офіцерів – слухачів.

Постає питання, хіба ми вибирали військову кар'єру лише задля заробітку, а не з почуттів, властивих молодості? Невже ці почуття стерлися, розтратились, і не залишилося гордості за належність до військових? Навіщо ми піддаємося поширеній думці малоосвічених людей про неprestижність військової служби? І де наша особиста робота щодо переконання в суспільній значимості військової професії? Чому ми сподіваємося, що цю роботу повинен робити хтось за нас?

За свідченням відомих полководців не можна обирати собі військову кар'єру в ім'я необхідності жити і харчуватися – це не благородно. Військовій службі і справі присвячують себе, віддаючи їй усе. Тільки той гідний носити високе звання офіцера, хто при наявності повної відданості військовій справі любить його, і в чистому серці горить той священний вогонь, який здатний надихнути на великі подвиги людину, яка вірить у свою справу і призначення. Не слабкодушним людям, хворим душею, немічним, нервоворозслабленим і, нарешті, людям, які шукають спокійного життя, місце в рядах командного складу армії; тут потрібні діячі та люди вищого порядку. Вимога ця дуже сувора. Цілком справедливо, що це схоже на фанатизм, але без цього фанатизму немислима офіцерська робота, офіцерська праця, так само, як офіцерське звання і гідність [1].

У суспільстві повинні бути люди, які проблемами знищення ворога повинні займатися спеціально: знати про це все, що тільки можливо, і вміти все, що для цього потрібно. Ці люди – офіцери. З огляду на те, що в реальній війні ризик загибелі офіцерів

більший, ніж ризик середнього громадянина в мирному суспільстві, суспільство надає офіцерам величезні пільги. Суспільство ніби кредитує офіцерів в надії, що з початком війни офіцери цей свій обов'язок суспільству повернуть своєю хоробрістю, сміливістю, чесністю і самовідданістю. Тільки в такому випадку суспільству має сенс утримувати офіцерів – людей, готових за це суспільство прийняти смерть в бою.

Сама по собі їх смерть суспільству не потрібна – суспільству потрібна перемога, тому, поки немає війни, офіцери повинні ретельно вивчати те, як знищити ворога, і ретельно до цього готуватися. Якщо війни не стається, то офіцер свій борг суспільству віддати не зможе і його виправданням буде тільки ось ця готовність.

Якщо ж людина стає на службу тільки для того, щоб отримувати більшу зарплату, а потім і більшу пенсію, якщо він в ході служби мирного часу вивчає не те, як знищити ворога, а те, як збільшити свої статки на армійській службі, то це не офіцер – це паразит суспільства, і годувати таку армію те ж саме, що годувати ворожу. Наскільки самі офіцери бачать ту грань, до якої вони – шановні члени суспільства, і після якої вони – його паразити? Чи думають вони про це?

Автори [3–5] відзначали безпринципність, повну відсутність почуття особистої гідності і благородства серед керівного прошарку російського і українського суспільства, що вкорінюється потім в експертному співтоваристві і в решті населення. Сьогодні це поширюється і на офіцерський склад.

Людина може вчиняти хороші або погані вчинки в будь-який час і при будь-якому суспільному ладі. Навіть у самій сприятливій обстановці негідник робить підлість. Чесна ж людина залишається такою, незважаючи на обставини. А в житті можна шукати золоту середину, визнавати людину з усіма його недоліками. Недоліки не можна плутати з підлістю. Із радянських часів не потрібно робити опудало, вони пішли разом з усім поганим і хорошим, що в них було. А підлість не зникла, як не зникла і честь. Ми все переплутали. Треба пам'ятати, що країна – це не те ж саме, що держава, а Батьківщина – не те ж саме, що країна.

Система навчання офіцерів у вищих військових навчальних закладах крім підвищення професійного рівня має на меті підвищити загальний рівень освіти, прищепити смак до наукового підходу; адже офіцери згодом підуть до органів військового управління і стануть визначати загальні питання будівництва і застосування Збройних Сил та інших військових формувань.

Слід звернути увагу на те, що культ наук в найвищому сенсі цього слова, можливо, ще більш необ-

хідний для морального, ніж для матеріального процвітання. Наука підвищує інтелектуальний і моральний рівень офіцерського складу.

Мета статті: довести до свідомості, що офіцери – слухачі вищих військових навчальних закладів, вибравши військову професію, присвятили себе благородній справі; навчання надає можливість істотного підвищення кваліфікації, особистого зростання, зростання суспільної значущості, затребуваності, задоволення у військовій службі, що вимагає від них повної віддачі у підвищенні професійного та наукового рівня.

Виклад основного матеріалу

Якщо ми вступили до магістратури, то змушені будемо стикнутися з науковими уявленнями вищого рівня, ніж доводилося раніше. Адже ми готуємося до діяльності на оперативно-тактичному рівні і повинні будемо здійснювати зв'язок між уявленнями стратегічного і тактичного ланок військового управління. Потрібен широкий науковий кругозір.

Хіба ми вступили у вищий військовий навчальний заклад заради того, щоб пересидіти лиху годину, а потім, буде видно, куди приткнутися? Хіба ми витрачаємо час, щоб залатати дірку в кадровій роботі на потребу начальства?

Навчання у вищому військовому навчальному закладі – це наші найкращі роки, можливість активно проявити себе, довести самому собі, що ти відбувся як особистість, утвердитися в думці, що ти зробив щось нове для людей, вирватися з кола рутинних обов'язків, напрацювати підстави для почуття особистої гідності і благородства.

Що на практиці? Ми боїмося думати, аналізувати, оцінювати. Скочуємося до запозичення чужих готових результатів, не даючи їм свого розуміння, а коли не знаходимо, перебуваємо в розгубленості, втрачаємо час і натхнення до роботи.

В ході навчання ми перебиваємось відомостями, які доводять до нас викладачі, до рекомендованої літератури звертаємося з неохотою, в кращому випадку обходимося брошурами, а фундаментальні джерела вимагають інтелектуальної напруги, в тому числі ретельності, систематичності, наполегливості. Офіцери, які звикли до оперативної роботи (розпорядчої, виконавчої), в ході навчання нелегко звикають до аналітичної роботи, коли необхідно розраховувати тільки на себе. Тому кидаються щось зрозуміти, освоїти, не розібравшись з об'єктом і предметом дослідження, вважають за краще займатися конкретними (вузькими) питаннями, відомими і звичними за колишнім місцем служби, намагаються перенести тактичні уявлення, що укорінилися, для вирішення завдань на оперативному рівні, не намагаючись здійснювати коригування своїх уявлень.

Ми не розуміємо ролі вихідних посилки у науковому дослідженні, боїмося приступити до формулювання і обґрунтування їх змісту, бо це вимагає інтелектуального напруження.

Прагнення до конкретних, прикладних питань «являє собою втечу з поля бою, ухилення від вирішення принципових питань, відмова від систематизації поглядів, відоме не договорювання, недолік громадянської мужності. Прикладний метод являє собою самі частковості, мінливі в кожному даному конкретному випадку. Свого роду «історична школа» в стратегії і тактиці – це "методики", які сиплються, як з рогу достатку і дозволяють авторам дивним чином приховувати свої думки з стосовно порушених питань» [2].

При формулюванні положень, висновків, пропозицій, рекомендацій не намагаємося чітко висловлювати їхнє значення, скочуємося до неписьменної мови малоосвічених людей. Ми не знаємо толком рідної мови, у нас обмежений словниковий запас, синонімічний ряд.

Не можна забувати того, що слово народжується на верхніх щаблях драбини із людських істот, що входять у живе буття, і що людина проходить через величезну еволюцію, перш ніж вона зможе розумно вимовити осмислене слово. Якщо ти не знаєш слів, то не зможеш і досліджувати речі. За словом повинна стояти особиста думка. Слово має бути вираженням. Дисциплінована уява завжди опиняється в основі будь-якого наукового відкриття. Усі видатні вчені були в певній мірі великими художниками; людина, що не володіє уявою, може збирати факти, але не зробити великого відкриття. Успіх найчастіше випадає на долю тих, хто сміливо діє, але його нечасто добиваються ті, хто не проявляє сміливості і постійно побоюється наслідків.

Стосовно вищих навчальних закладів. Вищі навчальні заклади зацікавлені в підвищенні рівня навчання офіцерів, бо їх перспективи розвитку залежать від статусу і місця, які вони займають у списку навчальних закладів не тільки військової, але і цивільної спрямованості. Підвищення рівня навчання, серед інших засобів, пов'язане з підвищенням вимог до успішності учнів, що може вести до відрахувань неуспішних слухачів. Жорсткість вимог до слухачів пов'язана із необхідністю звільнення (розкряпачення) викладацького складу від побоювань, при необхідності, оцінювати успішність слухачів «незадовільно».

Вищі навчальні заклади пов'язані із замовниками планами підготовки військових кадрів. Звичайно, замовники негативно сприймають скорочення числа випускників всупереч планам підготовки кадрів, тим більше, коли це стане системою. Але замовники повинні розуміти позиції вищих навчальних закла-

дів, спрямовані на оздоровлення обстановки у сфері освіти, тим більше, що законом про вищу освіту вищим навчальним закладам надається певна автономність у здійсненні освітньої діяльності.

В іншій сфері діяльності вищих навчальних закладів – підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації, відчувається брак наукових керівників (консультантів) дисертаційних робіт, що веде до істотного падіння наукового рівня робіт і зниження конструктивності рекомендацій для практики.

Старше покоління науковців і професорсько-педагогічного складу рівня доктора наук – носії системних вимог до підготовки наукових кадрів, істотно скоротилося.

На зміну йому приходять нове покоління, за формальними ознаками рівне йому (науковий ступінь, вчене звання), проте в системних уявленнях стосовно призначення, сутності і можливостей науки, істотно поступається. Питаннями наукового забезпечення вимог державних структур і суспільних запитів в інтересах вирішення потреб практики займатися побоюється через недостатність досвіду, наукового кругозору, а також виходячи з політичних міркувань.

Вихід із цього становища може бути таким: необхідно в наукових установах та вищих навчальних закладах вжити заходів до підготовки наукових кадрів та професорсько-педагогічного складу як керівників дисертаційних робіт. У світовій практиці існують приклади систем такої підготовки.

Висновки

Необхідне істотне підвищення вимог до слухачів щодо рівня засвоєння ними навчального матеріалу, як з боку вищих навчальних закладів, так і з боку органів військового управління – замовників підготовки військових кадрів. Підвищення вимог повинно супроводжуватися уведенням в практику відрахувань слухачів, які не освоюють програму підготовки.

Для підвищення морального стану офіцерів – слухачів вищих військових навчальних закладів необхідно домогтися, щоб офіцери мали перспективу після випуску з навчальних закладів, виключити ситуації, коли допускаються призначення після випуску на рівнозначні або навіть нижчі посади. Звичайно, це вимагає істотних змін в системі роботи кадрових органів.

У морально-психологічному забезпеченні діяльності Збройних Сил та інших військових формувань держави дані заходи забезпечення підсвідомо пов'язують із рядовим та сержантським складом, недостатньо звертаючи увагу на офіцерський склад, маючи на увазі, що він має високі морально-психологічні якості.

Здебільшого офіцерський склад освічений настільки, що має досить повне уявлення про свою соціальну роль, досить самостійний у виборі установок для здійснення своєї професійної діяльності, але не завжди з позитивним результатом. Тому морально-психологічне забезпечення діяльності офіцерського складу не повинне залишатися поза увагою, натомість, робота з офіцерами повинна бути виділена в окремий напрямок військово-соціальної роботи.

Список літератури

1. *О долге и чести воинской в российской армии [Текст]: собр. материалов, документов и статей / сост. Ю.А. Галушко, А.А. Колесников; под ред. В.Н. Лобова. – М.: Воениздат, 1990. – 368 с.*

2. *Постижение военного искусства. (Идейное наследие А. Свечина) // Российский военный сборник. – Вып. 15. – М.: Военный университет. «Русский путь». 1999. – 689 с.*

3. *Герцен А.И. Былое и думы. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: http://royallib.com/book/gertsen_aleksandr/biloe_i_dumi.html.*

4. *Скоропадский П. Воспоминания. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: http://royallib.com/read/skoropadskiy_pavel/spogadi_knets_1917_gruden_1918.html#0.*

5. *Разгон Л.Э. Непридуманное. Повесть в рассказ. – Ставрополь: Кн. изд-во. 1989. – 320 с.*

Надійшла до редколегії 12.05.2017

Рецензент: д-р військ. наук проф. Г.А. Дробаха, Національна академія Національної гвардії України, Харків.

НЕОБХОДИМОСТЬ ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ ОФИЦЕРСКОГО СОСТАВА В ОСВОЕНИИ ПРОГРАММ ПОДГОТОВКИ МАГИСТРОВ ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧНОГО УРОВНЯ

О.М. Шмаков

О востребованности военной службы, месте магистратуры в становлении офицера, стиле работы офицера-слушателя высшего военного учебного заведения, подготовке научных руководителей диссертационных работ, морально-психологическом обеспечении деятельности офицерского состава.

Ключевые слова: военная служба, слушатель, достоинство, благородство, интеллектуальное напряжение, словарный запас, уровень обучения, научный уровень, научный руководитель.

THE NEED TO INCREASE THE MOTIVATION OF THE OFFICERS IN MASTERING THE PROGRAMS FOR TRAINING MASTERS OF THE OPERATIONAL-TACTICAL LEVEL

O. Shmakov

On the demand for military service, the place of magistracy in the formation of an officer, the style of work of the officer-listener of a higher military educational institution, the training of scientific supervisors for dissertational works, moral and psychological support for the activities of officers.

Keywords: military service, listener, dignity, nobility, intellectual tension, vocabulary, level of training, scientific level, scientific adviser.